

выки письменной и устной речи. Языковая компетенция учащихся, соответствующая объему и характеру коммуникативных потребностей, которые возникают у них в рамках различных сфер деятельности, может быть сформирована преимущественно на основе изучения текстов. Уровень языковой компетенции студентов обуславливает целесообразность системно-функционального принципа отбора и презентации текстового материала.

1. Балыхина, Т. М. Методика преподавания русского языка как неродного (нового) : учеб. пос. для препод. / Т. М. Балыхина. – М. : Изд-во РУДН, 2007. – 185 с.

2. Пассов, Е. И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования «Развитие индивидуальности в диалоге культур» / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 2000. – 208 с.

3. Русский язык как иностранный. Методика обучения русскому языку : учеб. пособие для высш. учеб. заведений / Г. М. Васильева и др., под ред. И. П. Лысаковой. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 270 с.

4. Шибко, Н. Л. Общие вопросы методики преподавания русского языка как иностранного / Н. Л. Шибко. – СПб. : Златоуст, 2014. – 336 с.

5. Щукин, А. Н. Методика преподавания русского языка как иностранного / А. Н. Щукин. – М., 2003.

В. А. Гуліцкая,

*кандыдат філалагічных навук,
прафесар кафедры беларускай
філалогіі і сусветнай літаратуры*

ФІЛАЛОГІЯ ЯК АСНОВА ПАДРЫХТОЎКІ СУЧАСНАГА СПЕЦЫЯЛІСТА

Тэрмін «філалогія», паводле сцвярджэння «Лінгвістычна-энцыклапедычнага слоўня», паходзіць з грэчаскай мовы і перакладаецца літаральна як «любоў да слова». Семантычна ж, сэнсава ён абазначае садружнасць гуманітарных дысцыплін – мовазнаўства, літаратуразнаўства, крыніцазнаўства, тэксталагіі, палеаграфіі і іншых навуковых напрамкаў, якія даследуюць духоўную культуру чалавека, аналізуючы пісьмовыя тэксты, вусныя паведамленні, захаваныя ў памяці, і тым самым служаць самапазнанню ў першую чаргу самога сябе і ў цэлым засваенню культуры таго ці іншага грамадства.

Адзін з найглыбейшых гісторыкаў літаратуры, паэт-лірык, які стварыў для серыі «Жыццё знакамітых людзей» два раманы-эсэ пра карыфеяў беларускай культуры Францыска Скарыну і Янку Купалу, Алег Антонавіч Лойка сцвярджаў, што філалогія – царыца ўсіх навук.

Нагадаю, еўрапейскую, у тым ліку славянскую традыцыю ў сферы адукацыі – вывучаць не толькі родныя мовы, а таксама і некалькі класічных моў, сярод якіх лацінская, грэчаская, радзей санскрыт, ва Усходняй Еўропе – стараславянская (царкоўнаславянская) мовы, бо яны далучалі новыя пакаленні да вышынь культуры ў шырокім значэнні гэтага паняцця, знаёмілі з тагачаснымі навуковымі дасягненнямі і практычным вопытам, спрыялі нефармальнаму засваенню біблейскіх ісцін. Як вынік – прафесійная адказнасць, шырокі кругагляд, начытанасць, цікаўнасць да народнай творчасці і моўных асаблівасцяў розных рэгіёнаў, сумленнасць, сапраўдная, а не паказная, высокая інтэлігентнасць. Увогуле была адказная, настойлівая праца і настаўнікаў, і навучэнцаў. Ва ўсіх еўрапейскіх краінах універсітэт выконваў аднолькавыя функцыі – забяспечваў развіццё і перадачу ведаў, а таксама навучаў метадам іх атрымання. Спачатку вывучаўся трывіум – граматыка, рыторыка, логіка, потым засвойвалі квадрыум – арыфметыку, геаметрыю, астраномію, тэорыю музыкі. Усё гэта складала падрыхтоўчы курс для авалодання будучай прафесіяй.

У XX ст. вывучэнне нацыянальных моў, літаратур, увогуле здабыткаў сусветнай культуры жорстка стрымлівалася. Традыцыя вывучэння класічных моў была перапынена, а нацыянальныя мовы ў сувязі з запланаванай канчатковай пабудовай камунізму павінны былі адысці ў нябыт, паколькі прадугледжвалася стварэнне адзінай безнацыянальнай супольнасці «советский народ с единым государственным языком – русским». Толькі ў 1990-я гады з прыняццем законаў аб мовах, аб адукацыі ўсвядомілі важнасць вывучэння роднай і замежных моў, пераканаліся ў неабходнасці свабоднага валодання імі. А вось сфера выкарыстання роднай мовы да гэтага часу ў нашай краіне неапраўдана звужалася ў дзяржаўных зносінах, яе пазбягаюць на ўсіх каналах тэлебачання, прэса таксама іншамоўная, беларускамоўныя газеты і часопісы адзінкавыя, некаторыя толькі «эксплуатуюць» беларускія назвы, а «Советская Белоруссия», «Комсомольская правда в Белоруссии» не

прызнаюць нават афіцыйнай назвы Беларусь. Зразумела, што такая моўная сітуацыя адцясніла на задворкі і багатую, сусветна прызнаную беларускую літаратуру.

А літаратура, як вядома, не толькі дае вялікую чалавечазнаўчую інфармацыю, але і з'яўляецца генератарам духоўнасці, фарміруе эмацыянальную, эстэтычную культуру чалавека, выходзіць яго як асобу ў самым шырокім значэнні гэтага слова, дапамагае рыхтавацца да жыцця. Без гэтага не ўяўляецца інтэлектуальна развітая, сацыяльна актыўная асоба. Аснова, падмурак гэтаму – дасканалая, сінанімічна багатая, стылістычна адпаведная зместу вызвання, экспрэсіўная ў публічных выказваннях, аргументаваная, правільная мова, якая забяспечвае розныя формы камунікацыі як на перыяд навучання, так і пасля яго заканчэння.

Любая навучальная ўстанова, тым больш вышэйшая, ды яшчэ і культурнага профілю, якраз і працуе на развіццё інтэлекту і асобасных якасцей чалавека, фарміруе асобу, вучыць уменню арыентавацца ў сучасным патоку інфармацыі, разбірацца ў яе сутнасці, выходзіць імкненне да самаадукацыі, да самастойнага авалодання ведамі. У вырашэнні пастаўленай праблемы вялікі патэнцыял мае філалогія як універсальны педагагічны сродак, з дапамогай якога забяспечваецца працэс навучання і выхавання асобы.

Універсітэт культуры і мастацтваў на сваіх пяці факультэтах рыхтуе спецыялістаў для тых сфер дзейнасці, дзе асноўны рабочы і матэрыял, і інструмент – Слова, якое і зрабіла чалавека Чалавекам і стала першай і асноўнай прыкметай (паказчыкам) для адрознення яго.

І рэжысёр, і менеджар, і дызайнер, і рэкламшчык, і харэограф, і сацыяльны педагог, і мастацтвазнаўца, і інфарматар без правільнага, дакладнага, вобразнага слова не здолее пераканаць, раскрыць перавагі, паказаць эстэтычную вартасць, аргументаваць каштоўнасць свайго тварэння, вырабу, тым больш ідэі, абмаляваць перспектыву і да таго падобнае. Дасягнуць такога ўзроўню падрыхтоўкі толькі за кошт прафесійных сацыяльных дысцыплін, выпрацоўкі выключна спецыяльных навыкаў немагчыма. Усё гэта выяўляецца, рэалізуецца праз родную мову ў выніку маўлення, маўленчай дзейнасці, якая неадрыўна суправаджае гульнёвую, пазнавальную, працоўную, грамадскую дзейнасць асобы. Слова як першасная адзінка і культура

маўлення – вынік і самы відавочны паказчык высокага інтэлектуальнага ўзроўню чалавека, сведчанне культуры мыслення, глыбокага ведання сваёй спецыяльнасці, літаратуры і іншых відаў мастацтва, сведчанне любові да мовы як першаэлемента культуры нацыі.

Вяршыняй маўленчай культуры, яе эталонам лічыцца літаратурная мова, у якой замацоўваюцца, назапашваюцца і зберагаюцца, як у скарбніцы, культурныя традыцыі народа, яго навуковыя і мастацкія набыткі, грамадская мараль.

Шматгадовы выкладчыцкі вопыт паказвае сучасны ўзровень падрыхтоўкі студэнтаў па гуманітарных дысцыплінах: круггляд вельмі абмежаваны, веды мінімальныя, логіка разважанняў прымітыўная, адсутнічае ўменне супастаўляць, параўноўваць гістарычныя і моўныя факты, а таксама здольнасць вызначаць заканамернасці, рабіць вывады. Прычын такой сітуацыі некалькі: недаацэнка гуманітарных дысцыплін у прафесійнай падрыхтоўцы, слабая інтэграванасць іх у выкладанні і арыентаванасць на будучую прафесію, празмернае захапленне кнопачна-клавійным навучаннем, тэсціраванне, пры якім не відаць чалавека, не выяўляецца прафесійная прыдатнасць і адпаведнасць будучай спецыяльнасці, і г. д.

У сучасных вучэбных планах ВНУ блок агульнаадукацыйных дысцыплін або зусім не прадугледжвае філалагічную падрыхтоўку як адзін з элементаў шырокай гуманітарнай адукацыі, або маскіруе, растварае яе, прыкрываючыся эпітэтам «сусветная» ў назвах «Сусветная літаратура», «Сусветная гісторыя», «Сусветная народная культура», «Сусветнае мастацтва». Вывучэнне такіх грандыёзных курсаў не што іншае, як прыгожы самападман, бо асвоіць такі матэрыял без грунтоўнага нацыянальнага падмурка немагчыма, паколькі адсутнічае база для супастаўлення, параўнання, дыяахапіць гістарычна-культурныя дасягненні народаў усіх кантынентаў немагчыма ўвогуле. Нядаўна ўведзены курс «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», разлічаны на 34 гадзіны, праблем не вырашае, паколькі вядома, што з адных тэрмінаў яскрава-дакладнае выказванне не пабудуеш, хутчэй за ўсё атрымаецца халодна-бюракратычнае інфармацыйнае паведамленне. Таму мэтазгодна ў вучэбны план ўключаць такія поўнафарматныя курсы, як «Выразнае чытанне», «Лінгвістычны аналіз тэксту», «Культура маўлення», «Рыторыка», «Руска-беларускі (беларуска-рускі)

узаемапераклад», «Асновы рэдагавання», інтэграваныя курсы тыпу «Класіцызм (рамантызм, мадэрнізм) у літаратуры, музыцы, архітэктуры, выяўленчым мастацтве» ці іншыя падобныя.

Філалогія хаця б часткова здольная засцерагчы грамадства ад многіх сучасных «хвароб», такіх як спажывецтва, прагнасць, невуцтва, бездухоўнасць, бо, па словах Віктара Астаф'ева, сёння «интеллигенции много, а интеллигентность сошла на нет... Интеллигентность, если тратили по капелькам, по ручейкам, можно было терпеть, но когда стали терять потоками – это страшно».

Наш нацыянальны класік Васіль Быкаў вучыў-папярэджваў: «Літаратура павінна няспынна біць у свае званы, настойліва будзіць у людзях патрэбу ў высокай духоўнасці, без якой самы высокі прагрэс матэрыяльнай культуры будзе не ў радасць». Філалогія дапаможа збалансаваць глабальныя памкненні тэхнакратаў з патрэбамі цывілізаванага грамадства.

Патэнцыял беларускай філалогіі надзвычай багаты, яе пазнавальна-выхаваўчая вартасць невымерная, эстэтычная каштоўнасць неацэнная, рэсурсы для сферы гуманітарнай, тэхнічнай адукацыі невычэрпныя, роля ў кансалідацыі і ўзвышэнні нацыянальнай супольнасці бяспрэчная. Усе гэтыя ўласцівасці і магчымасці філалогіі даюць ёй поўнае права на дастойнае месца ў вучэбных планах і праграмах усіх тыпаў школ, гімназій, каледжаў, вышэйшых навучальных устаноў. Яна павінна стаць сапраўднай царыцай у сістэме адукацыі.

Н. В. Гурынчук,

аспірантка кафедры культуралогіі

СЕМАНТИЧЕСКОЕ ЯДРО В СПЕКТАКЛЕ

Спектакль представляет собой сложный структурированный объект, состоящий из отдельных элементов, которые дают общий рисунок только при условии его целостности и непрерывности.

Семиотическими характеристиками спектакля являются следующие:

1. Спектакль состоит из множества целостных дискретных единиц. «Имитируя динамическую непрерывность реальности, театр одновременно дробит ее на отрезки, сцены, вычленяя тем